

A SZOCIÁLIS NEVELÉSRŐL

ÍRTA:

KOPPÁNY ISTVÁN

szfőv. iparisk. oki. középisk., tanár.

Különlenyomat a Magyar Középiskola 1938. okt-i számából

Atti la-nyomda

1938. Budapest,
r. t., II. ker., Szász Károly-

utca 3-5.sz.

A szociális nevelésről.

„Ma a föld kerekén mindenütt a vergődések és bizonytalanságok mélységeiből ezer hangon sírnak fel a megoldatlan kérdések s a történelem mérlege hatalmas lengésekkel egyformán hirdeti: vae victis. . . vae victoribus!

Amit a keresztény világnézet alkotó szelleme a történelem napalain az élet Penelope-fátyolán sző, azt a történelem éjtszakáiban az alvilágnak földünkre telepedett hatalmasságai rendszerint fölfejtik vagy megmaradását lehetetlenné teszik.

Az élet ezernyi csalódása, a megoldatlan feladatok tömege, szétzúzott társadalmak vonaglása, a kapitalizmus örjöngése, az éhezők jajiáltása, a világpolitika hazugságai, a munkanélküliség világkatasztrófia és ráadásul az égő Oroszország szerteröpködő tűzcsóvái, a bolsevizmus, az anarchia, a szabadkőművesség vallásüldözése a világtörténelem olyan apokaliptikus földrengését idézték elő, amely a teljes összeomlás tragikumával fenyeget és a remegő, gondolkodó ember elé vetíti — még ha nem pesszimizista is — a Genesis Istenének legmeggrázóbb szavait: „Eltörölöm az embert, akit teremtettem a föld színéről, mert bánom, hogy alkottam őt”.¹

„Sem a népvándorlás, sem a görög-római kultúrkör összeomlása nem forgatta fel és szántotta meg oly mélyen az emberi lelket, mint a XX. század szimbóluma, a gép és a XX. század Apokalipszise, a világháború... A modern technika gigantikus és grandiózus kereteit építette meg az emberi életnek. . . A boldogulás gépháza robbanásig fűtve... Az élet főtantárgya azonban: megtanulni, hogyan lehet pénzt szerezni, gyarapítani? . . .”²

S bár talán remélhető, hogy az érzékeny lelkű pedagógus és író sötétebbnek látja a világképet a valónál, mégis főként ma, elsősorban kérdéssé csúcsosodott a nevelés, az emberfaragás, amely mindig nehéz mesterség volt, — sőt művészei, — csak úgy, mint az igazi festészet, szobrászat vagy bármely más ember- vagy természetábrázolás.

Mégis nagy különbséget látunk a képző-művész és a nevelő-művész egyénisége között. A művészek között, úgy gondolom, sokkal több az elhivatott, a művészelek valamely faja iránt különösebb tehetséget érző egyéniség, mint a nevelők között. Magyarán: a pedagógus pályáját sokkal inkább nézik elsősorban állásnak, kenyérkereseti lehetőségnek, mint a művész munkáját. A pedagógusok között így aránylagosan is több azoknak a száma, akik azt vallják, hogy az iskolán kívül teljesen szabadok, őket óráik leadása után semmire sem kötelezi toglalkozásuk, míg egy festőművész, pl. — hogy úgy mondjam, megálmában is művészi terveivel van elfoglalva.

¹ A „Magyar Középiskola” 1935. iabr.-i szám,

² Perlaky Lajos: „Emberek és ideálok”.

A nevelendők sokfélesége is súlyossá teszi a nevelés problémájával foglalkozók munkáját. Schütz Antal írja „Isten a történelemben” című munkájában Klages megállapításairól: „Ha már most meggondoljuk, hogy az embert megjellegző három alapszempon (tartalmi, minősítő és formai mozzanat) legalább 4000 egymástól jól megkülönböztethető lelki vonást ad s ezek mindegyike legalább 6-10 egymástól jól megkülönböztethető fokozatot tűr meg, sejtelmünk támad, micsoda kombinációk lehetségesek itt s így hányféle konkrét ember-egyen lehetséges”.³

A nevelő munkát mindenekelőtt két főszempon irányíthatja: az egyén és a társadalom követelményei s e szerint van individuális és van szociális pedagógia, egyéni és társadalmi szempontoktól irányított nevelés. Szomorúan és súlyosan érezzük, mily képtelen helyzetet teremt az élet minden területén akár az egyéni, akár a társadalmi szempontok egyoldalú érvényesítése; és ha mindenütt, akkor mégis a pedagógia területén a leghelyesebb az arany középút. A Magyar Pedagógiai Lexiconnak idevágó megállapítása így szól: „Általában a nevelés történetében az egyéni és társadalmi szempont váltakozva jelentkezik ... — mindkét szempontot egyaránt figyelembe kell venni, a pedagógia legyen szociális és individuális egyaránt . . .”

Viszont mind az individuális, mind a szociális pedagógiát ismét két főszempon irányíthatja: a neveléstől kitűzendő és elérendő ideális és reális célpont. Az ideális cél: az abszolútum, az Isten felé való törekvés, míg a reális cél: a leben und leben lassen, — élni és élni hagyni, — adni és kapni kölcsönösen!

„A pedagógia tehát legyen szociális és individuális egyaránt”. E tudományos és mondhatni egyedül helyes meghatározás szerint tehát a kettő: egyén és társadalom, az egyes ember és a kisebb vagy nagyobb közösség a nevelés szempontjából is elválaszthatatlan egymástól.

Krisztus evangéliuma egy és örök, mégis „minden kornak a maga módján és minden népnek a maga nyelvén kell hirdetnie az örök. egy evangéliumot, ha azt akarjuk, hogy megértsék és befogadják”.⁴ A liberális kor túlhajtott individualizmusa után tehát az evangélium hirdetésének nyelve és módja az individuum jogos érdekeinek fenntartása mellett a szociális érdekek kihangsúlyozása felé mutat. Kézenfekvő azonban, hogy mi a szocializmust, a szociális problémákat, tehát a szociális nevelést is a kereszt, az Evangélium jegyében akarjuk megoldani. Hiszen minden alkotásnál, építésnél az alapozás a fontos, s vajjon a keresztény ember-ideál megépítésénél található-nánk-e biztosabb, tartósabb alapot a példátlan történelmi, politikai, vallási viharokat dicsőséggel túlélő Evangéliumnál?

„A kereszténység szociális nevelésen a keresztény erkölcsre való nevelést, a szociális erények meggyökereztetését, a szociális érzés felébresztését érti. Ha tehát mégis külön ki akarjuk emelni a nevelés-

³ A M. Középk. 19:55. 12.

⁴ Somogyi Antal dr.: Egyház és művészet.

nek szociális részét, akkor a következő feladatokat Iúzhethük eléje-
erkölcsi és vallásos nevelés, családi és állampolgári nevelés, munkára
nevelés és a közösségbe való beillesztés.⁵ Tehál végeredményben: a
jó és céltudatos vallásos és nemzeti irányú nevelés maga a szociális
nevelés. . .

Mindezeknek előrebocsájlása után most már áttérhetünk a leg-
fontosabb részlet-kérdésekre.

Vallási szempontból elengedhetetlen követelmény, hogy egyénisé-
günkkel, tanítási és nevelési módszereinkkel határozott irányt vetít-
sünk tanítványaink szeme elé: Istenhez hű és „mélyen vallásos, nemesen
gondolkodó magyar hazafiakat neveljünk”.⁶ Itt egyet kell különösen
hangsúlyoznunk: nemcsak a hitoktató, a pap kötelessége a vallásos
nevelés, nemcsak a hittani órán és a hittani ismeretek útján juthatunk
el Istenhez. A nevelő-tanító egyéniségéből, tanításából, bármilyen fokú
iskolában, osztályban vagy bármilyen tantárgyat tanítson is az őszinte,
meggyőződéses Isten-hitnek kell kisugároznia. Ahányan vagyunk, ne-
velők és nevelendők, annyifélék vagyunk, mégis mindnyájan Isten
gyermekai, akik életének Istentől Istenhez kell vezetnie!

A vallási neveléshez legközelebb az erkölcsi nevelés áll; s ma fő-
ként itt kell a legtöbbet tennünk. A legtöbbet, hogy az együttélésből
folyó és az együttéléshez feltétlenül szükséges társas erényeket meg-
gyökereztetni és kifejleszteni tudjuk. Az osztályban az iskola nagyobb
egysége mellett minden tanulóknak éreznie kell, hogy ők egy-egy osztá-
ly kis társadalma, melynek feje a tanító vagy tanár, illetőleg az
osztályfőnök, akinek tehát kötelessége gyermekeit tanítani-nevelni,
megérteni és szeretni,⁷ ránevelni egymás megsegítésének szükséges-
ségére, de nem túrni, hogy az csalás, vagy tanítójának, tanárának ki-
játszása által történjék, hanem úgy, hogy a tehetségesebb, jobb tanuló
otthon, vagy a tízpercben segítsen gyengébb társának szeretettel, jó-
indulattal. E téren legtöbbet maga a tanító-nevelő tehet, ha kellőképen
és szeretettel siet tanítványainak segítségére mindennemű nehézségeik
megoldásában. Ne feledjük el soha, hogy mi is voltunk tanítványok és
nevelendők s ha ezt igazán átérezzük, sok botlástól-hibától menekü-
lünk meg. „A magány, amelyben a tanár katedráján ül, a föltétlen en-
gedelmesség, amely neki kijár, gyöngébb lelkekből a hatalmi érzés
egy nemét váltja ki. Pedig a pedagógus elveszett, mihelyt elfelejti,
hogy ő nem ura, hanem nevelője az ifjúságnak”.⁸ Ne szoktassuk tanít-
ványainkat az árulkodásra, sőt egyenesen ne túrjuk ezt, hanem, ha
valami történik az osztályban, hivatkozzunk még legkisebb tanítvá-
nyainknak is becsületességére, jóézésérc, hogy a bűnös önmaga je
lentkezék. Nehéz munka ez, de üdvös.

Legyen az iskola szinte második, sokszor — sajnos — első
otthona a tanulóknak. Itt legyen szabad megemlítenem, hogy pl.

⁵ Magyar Pedagógiai Lexikon.

⁶ Miklóssy I.: Nemzetnevelés.

⁷ A helyes szociális gondolkodás kialakítása egyébként megköveteli, hogy
már az osztály elrendezésében, tanulóink elültetésében se érvényesítsünk más szem-
pontot, mint az abc, illetőleg a nagyság szerinti elrendezést.

⁸ Herezeg F.: Emlékezései.

Angliában, ahol pedig a tradíció jellemző vonás, az iskola otthonoszerű. Benne a tanuló a napi munka keretében a maga testi és szellemi életét majdnem kiéli (a szellemi tárgyak tanítása mellett ott folyik a test-edzés, játék, étkezés, pihenés, szórakozás).⁹

A családi nevelésből kiindulva és attól támogatva, sokszor a helyzettől és a körülményektől kitermelt módszerrel, ráhatással nevelhetjük bele vagy erősíthetjük meg tanítványainkban a jellemes viselkedés feltételeit: az egyéni felelősségérzést és felelősségtudatot, a törvények, az előjárók, az idősebbek iránti tiszteletet és a felebaráti szeretet érzését, a fölényeskedés, hatalmaskodás helytelen és szükségtelen, sőt káros voltát, az egymásközi nemes verseny helyességét és fontosságát, a társas együttélésben annyira szükséges és kedves szokásoknak, az illendőségnek, a jó modornak és az udvariasságnak elsajátítását, vagyis mindazokat az érzéseket, melyek a helyes szociális élet, a szociális igazságosság megvalósulásának előfeltételei.

A családi nevelésnek különben krisztusi szempontból főként arra keil irányulnia, hogy a gyermek lelkében minél tökéletesebben iparkodják meggyökereztetni a Krisztlus-hívő hivatástudatát, az áldozat hősi szellemét és az evangéliumnak a gyakorlati életben való megvalósítására irányuló törekvését.¹⁰

Ugyancsak már a legkisebb tanulóinknál kell megkezdünk az állampolgári nevelést, illetőleg tanítói, nevelői eljárásunkban azoknak a tartalmi és módszeres hatásoknak az érvényesítését, melyek a jó állampolgár eszményének mennél tökéletesebb megközelítéséhez szükségesek. Ma mindenfelé erről van szó, de a probléma nálunk sokszorosan fontosabb és sürgetőbb, mint bárhol másutt. Bennünket a sajtó és a történeti irodalom jórésze is — főként a közelmúlt évtizedekben — a húszmillió magyar ábrándjával áztatott s csak a világháború ébresztett rá a valóságra s ebből folyó kötelességünkre, a magyarság öntudatos állampolgárokká nevelésére. A döbbenetes valóság annyira megzavart bennünket, hogy a gyökértelen és felületes próbálkozások nem vezethettek eddig számottevő eredményre. Az új középiskolai törvény s az ezt bizonyosan követő, a többi iskolafajok munkáját, majd a pedagógus és papképzést is megreformáló világi és egyházi törvények és intézkedések bíztathatnak csak nagyobb, pozitív eredményekkel.

Mi is hát az állampolgári nevelés, mi az e téren elérendő cél? Sok nemzet tudósai, elméleti-gyakorlati pedagógusai állapították meg, hogy az állampolgári nevelés szükséges, hogy annak az egész nemzetre kell kiterjednie, hogy azt társadalmi osztály, felekezet, vagy éppen politikai párt magának ki nem sajátíthatja. Ezután rövid meghatározását is adták az állampolgári nevelés feladatának nemzeti szempontból s itt figyelemre méltó a dán pedagógusok jelmondata, hogy „Jó dánokat és melegszívű keresztényeket akarunk nevelni”.¹¹

⁹ M. Középisk. 1936. jan.

¹⁰ Sebes Ferenc: Katolikus család és katolikus nevelés.

¹¹ „A dán népegyetemeken például a mindennapi reggeli ájtatosság és az ezt követő hazafias dalok eléneklése után a népiesen előadott történelmen és nemzeti irodalomon kívül az alábbiakhoz hasonló tételek magyarázata kerül szóba: a szociális

Íme! Nem hasonló-e a feladatuk a magyar pedagógusoknak is, nem hasonló-e a kötelessége a magyar állampolgári nevelésnek is?

Jó magyarokat és melegszívű keresztényeket nevelni! S ebben látjuk a legkifejezöbben, hogy az oly sokféle ágazó nevelési módszereknek és eljárásoknak mégis egy célban kell egyesülniök! Mert nem vezethet igazi eredményre, ha nevelő-tanításunkban egyes mozzanatokat egyoldalúan hangsúlyozunk s ha egy-két szempont érvényesítésével avagy túlzásával akarunk embert faragni. Mert abban, hogy jó magyarokat és melegszívű keresztényeket akarunk nevelni, benne kell lennie mindannak, amit mint követelményt a helyes szociális nevelés elé tűztünk ki. Hiszen mindezek az eszményi magyar állampolgár neveléséhez feltétlenül szükségesek. Hogy nálunk a dolog kissé lassan megy, azon nem is csodálkozhatunk, hiszen nálunk az alsóbb néposztály, a jobbágyok, a nemtelenek szinte Széchenyi Istvánig és Kossuth Lajosig nemcsak az alkotmány, hanem a nemzetnek sáncain is kívül állottak. Mennyi nehézséggel, félreértéssel és lekicsinyléssel kellett pl. Zrínyi Miklósnak, majd II. Rákóczi Ferencnek megküzdenie, mert az „adózó, robotoló szegény népben szövetségest lát a nemzeti és állami élet védelmére” s az ő jobbágysai „most először tartoznak az édes Hazához, Nemzethez”.¹²

Nagy segítöje a szociális állampolgári nevelésnek a folyton tökéletesedö iskolánkívüli népművelés, a cserkészlet és a levente-intézmény. Az állampolgári nevelés gyökereinek a magyar történelemből kell táplálkozniuk. Ennek fényénél kell rámutatnunk elsősorban az igazi hazaszeretet lényegére, „mely nem henye érzélgés, hanem a haza javára törekvö önzetlen, becsületes munkásságnak kútfeje”.¹³ A magyar történelem lapjain özönével kínálkozó példákkal kell igazolnunk, hogy a nemzet egy nagy gépezet, melynek egyként fontos alkotórészei a kicsiny és a nagy kerek, hogy a kis és nagy kereknek egymás mellett vagy staféta módjára egymással összeköttetésben kell dolgozniuk, — hogy a nemzet minden tagjának élete a nemzet életének függvénye, hogy tehát nehéz idökben, mindenkinek éreznie kell az idök járását; hogy a nemzet élete rokon a természet életével s így bármily hosszú és zord is a magyar tél, be kell köszöntenie a magyar tavasznak is, ha maradt még új életre vágyó rügy a nemzet fáján; hogy tanulunk, dolgozunk, tökéletesednünk kell, mert az állampolgárok egyéni, szellemi, erkölcsi, vagy anyagi tökéje szerves része a nagy nemzeti értékeknek és vagyonnak, hiszen ez utóbbi azokból tevödik össze! Ezen az úton tovább haladva kell ránevelnünk mindenkit a

törvények, népjóléti törekvések, a forradalmi és antimilitarista mozgalom veszedelmei, összehasonlító vallástörténelem, a társadalomtudomány, a polgárok kötelességei, stb.” (Miklóssy István: Nemzetnevelés).

Itt említem még meg, hogy az USA. egyik kollégiumában „Az emberi kapcsolatokból folyó problémák” címén a következö témák kerültek előadásra és megbeszélésre: „a kommunizmus, a demokrácia, a technokrácia, a diktatúra, az eszményi házasság tényezöi, az ifjúsági mozgalmak, a nő új helye és szabadsága a modern társadalomban, stb.” (A M. Közéiskola, 1936. jan.)

¹²Hóman-Szekfü: M. tört. VI. k.

¹³Kossuth Lajos.

jelenlegi társadalom kialakulásának és szerkezetének ismeretére és arra, hogy a ma annyira vajúdo társadalmi kérdéseket nem a mai rend erőszakos lerombolásával, hanem a természetes evolúció útján, annak egészséges átalakításával és kiépítésével lehet csak megoldani.¹⁴

Juttassuk eszébe mindenkinek, hogy polgártársaira is kell gondolnia, amikor saját érdekeiért harcol, s hogy a saját és a nemzet létérdeke kívánja meg első sorban, hogy mindannyiunkban meg legyen az érzék a maximális és minimális jövedelmek problémája iránt.

Rá kell nevelni mindenkit a munkára is. Azokat, akiket nem hódított meg a munka nemesítő volta, mindenképen rá kell nevelni, szók íatni, hogy munka nélkül nincs kenyér, nincs jövedelem és hogy a munka nélkül élni akarónál nincs veszedelmesebb élőlény a világon. A munka ad jogot az életre, a munka az, mellyel emberi mivoltunkat bizonyíthatjuk, a munka az, amellyel embertársaink megbecsülését kívívhatjuk, végül a munka az, amely egyedül jelölheti ki méltóan helyünket a társadalomban, a nemzet közösségében. (Olaszországban pl. a középiskola szocializálódását látjuk. Ez a tanulóknak az egyetemre való tódulását csökkenti. Mert a tanulók már a középiskolában szerzett szakismeretekkel is el tudnak helyezkedni.)¹⁵

Neveljük gyermekeinket, tanítványainkat az okos és helyes idealizmus, optimizmus szellemében. Sohasem szabad kétségbeesni, sohasem szabad elkeseredni; ha elesünk, újból fel kell kelnünk, ha akadályt látunk, iparkodnunk kell, hogy azt legyőzzük. A család és az iskola életét lengje át, nemesítse meg az az idealizmus, amely a kiváló osztrák pedagógus, Willmann szerint, nemcsak az életre gondol, de a halálra is, nemcsak a mára, vagy holnapra, de az örökkévalóságra is. Legyen a családi élet és az iskola szelleme áthatva attól a krisztusi szeretettől, mely — Shakespeare szerint — megáldja azt is, aki adja, azt is, aki kapja. A növendék még a kemény szavak mögött is érezze a szeretetet, a segíteni akarást és a meggyőződés hangját. „Száz közül kilencven esetben — mondta Szent Don Bosco — elérjük célunkat a jósággal; de az előlünk elzárkózó tízről sem szabad lemondanunk, mert ha jóságos szívvel bánunk velük, mégis elérjük azt, hogy embertársaikra nézve nem lesznek oly veszedelmesek” . . .

A pedagógus hegyen áll, mindenki látja s főként kisebb tanítványai mint példaadó eszményképet látják maguk előtt. Éppen az ellenkező eredményt éri el tehát az, kiről tanítványai észreveszik, hogy tanítása és viselkedése nem fedik egymást, hogy elvek és azok gyakorlati megvalósítása nem haladnak nála egy úton, hogy — közönségesen szólva — bort iszik és vizet prédikál. „A pedagógusnak nincs élesebb

¹⁴ „A történetoktatás oly mélységére van szükség — Kerschensteiner szerint —, amely az akaratra hat. A történettanítás csak akkor lesz eleven és gyümölcsöző, ha nem kérdésből és feleletből áll, hanem, ha módot nyújtunk arra, hogy az érettebb tanulók a legjobb történeti művek olvasása által az egyes korok jelenségeinek gondolkodva való megértésére törekednek”.

¹⁵ Egyes országok — Skandinávia, Anglia, Ausztria, Németország — iskoláiban műhelyeket találunk. Ennek szociális jelentősége is van, mert növeli a tanulóknak a testi munka megbecsülésének érzését. A tanulók olykor még a lunitáshoz szükséges eszközöket is maguk készítik”. (M. Középisk. 1936. jan.)

szemű és kérlelhetetlenebb bírálója, mint a növendéke ... A fiúk ösztönszerűen két tulajdonságot követelnek a tanáruktól: tudást és férfiaságot. Akiben nincs meg a tudás, azt nem veszik komolyan, a férfias embertől pedig igazságtalanságot is könnyebben tűrnek, mint a kicsinyes pedánsztól. Félrevezetni nem lehet az ítéletüket: a pozórön hamar keresztüllátnak, a tudatlant pedig leleplezik” (1. M. Középisk. 1936. Jan.). Ne tetszelegjünk tehát a lelki és testi tökéletesség színészi mezében, hanem példaadásunk legyen őszinte, meggyőző és egyéniségünkből folyó.¹⁶

Czinár Mór, Deák Ferenc bencés-tanára mondta, hogy: „aki az iskolában komolyan és alaposan gondolkodni megtanul, az jól végezte az iskolát!” Tehát nem az a legfontosabb, hogy valaki ebből vagy abból a tárgyból jelest kapott-e vagy jót, az sem, hogy tudja-e pontosan, mikor nősült meg pl. Mátyás király s az sem sorsdöntő, hogy álmából felkeltve is fújja ezt. vagy azt a leckét, de mindezeknél sokkal lényegesebb, hogy az iskolában komolyan és alaposan megtanuljon gondolkodni. Ne dicsekedjünk tehát azzal, hogy a mi munkánk, a mi szaktárgyunk a legelső és legfontosabb: ezt csak az eredmény döntheti el. S ne tanítsuk az egyes tárgyakat önmagukért, pusztán a mennél nagyobb ismeretanyag, adathalmaz elsajátítása érdekében, hanem a gyakorlati életben elérendő cél — melegszívű keresztény magyar állampolgár nevelése — érdekében. Történelem-tanár lévén, legyen szabad egy speciális példát is felemlítenem. A magyar történelemről tudnunk kell, hogy az nem pusztán az iskolában tanítandó tantárgy, tudomány, hanem világnézetet tartalmazó, világnézetre és világszemléletre nevelő erő-forrás, melynél nem az évszámok tökéletes tudása, lényegtelen részletek ismerete a fontos, hanem az, hogy tanítványaink a régi magyar életet és intézményeket megismerve s ezeken keresztül a mátt helyesen felfogva, szeressék a hazát, polgártársaikat, tudjanak magyarosan gondolkodni, cselekedni, élni. Mily borzasztó hallani, hogy az, aki annak idején a magyar történelemből — mondjuk — jelest kapott, ma a kommunisták Istent és hazát tagadó táborában van. Ez nem érdemelhetette meg a jelest, mert bár tudta pontosan, mikor és hol született Zápolya János királyunk és talán szerencsétlen aradi mártírjainkat is el tudta sorolni kivégzésük sorrendjében, de hogy magyarul gondolkodni nem tanult meg, szilárd magyar meggyőződést, életelveket nem szerzett: az bizonyos. Ezeknek pedig lehető pontos ismerete és ellenőrzése minden magyar pedagógusnak, de elsősorban a szorosán vett világnézetű tantárgyakat (hittan, történelem, irodalom) tanítóknak — azt hiszem — mindenképpen, de elsősorban nemzeti szempontból is kötelességük! . . .

Tehát ne a pontos megtanulásra és a szigorú osztályozásra fordítsunk csak gondot, hanem az érdemjegyek megállapításakor vegyünk figyelembe minden számba jöhető körülményt (tettre, jóra való készség, anyagi körülmények, szociális helyzet, stb.). Ilyen és hasonló kérdésekről is legyen szó a módszeres és egyéb értekezleteken. Minél

¹⁶ Itt tartom megemlítendőnek, hogy az iskolai ünnepélyek, ünnepi beszédek ne sablonos vagy csak szóvirágokkal teletűzdelt közhelyekből, nagyképtűen, óriási pátozzsal előadott körmondatokból, hanem történelmi vezető gondolatok, eszmék és példák okos, hatásos és tervszerű elhíntéséből álljanak.

jobban közeledik az iskola osztályozása az élethez, minél jobban igazolja a való élet az iskolát, annál nagyobb az érdeme az iskola lelkét, szellemét kialakító pedagógusoknak.

S ha ezzel kapcsolatban meg akarnók rajzolni az eszményi nevelő képét, akkor oldalakat írhatnánk össze. Ez azonban itt nem célunk. Önmagunkbaszállás és önbírálat, a nevelés eszményein és módszerein való elmélkedés is eredményesen segítenek hozzá a nevelőtanító eszménykép megközelítéséhez. És mert a tanítók és tanárok, világi és egyházi pedagógusok „kifejlett és igen magas fokon álló egységes nemzeti közszelleme többet ér minden írott tantervnél és utasításnál”, azért e helyütt csak annyit jegyzünk meg, hogy a helyes nevelés, a helyes szociális nevelés a korszerűen megreformált pedagógusképzéssel áll vagy bukik. Mert ha mindenütt, akkor a nevelés-oktatásban elsősorban alkalmas és megfelelő emberekre van szükség, és elsősorban fontos mindig számba venni a tanár egyéniségét, hivatottságát és képzettségét.

Tárgyam kimeríthetetlen. Az ember-faragás művészetében, a céltudatosan, szociálisan, a testi-lelki jótulajdonságok összhangzalas kiképzésében, az oktató-nevelő pedagógiának ezer és egy faja, módszere, eszköze van, amikre a hivatással, művészettel, hittel és szeretettel nevelők sokszor — ahogy mondani szokás — úgy maguktól is rájönnek . . .

Korszerűen, szociálisan, mégis a hit és a haza sínpárján haladva kell oktatnunk-nevelnünk a családban, az iskolában, az egyesületekben, az újságok, folyóiratok hasábjain, azzal a szent komolysággal és idealizmussal, ahogyan ezt az ügy megérdemli, arra gondolva minden percben, hogy egy jövőző élet minden értékének felelőssége nehezedik ránk!¹⁷

¹⁷ A „Korunk Szava” 1933. 1. sz. Marczell Mihály műveinek ismertetésében.